

УДК 378.147

Ю. М. Жилиєва,
аспірант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

МЕТОД ПРОЕКТІВ ТА ПРОЕКТНА ТЕХНОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

У статті обґрунтовується доцільність організації проектної діяльності в системі загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів у ВНЗ; встановлюється співвідношення між проектною технологією та методом проектів; аналізуються основні параметри проектної технології на загальнодидактичному рівні; розглядаються змістовий та організаційний аспекти застосування проектної технології в процесі загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів.

У сучасних умовах гуманізації традиційної моделі навчання постає проблема гуманізації змісту та методологічної бази професійної підготовки майбутніх учителів.

Проблеми професійної підготовки вчителя висвітлені в працях О. О. Абдуліної, А. М. Алексюк, Д. А. Белухіна, С. У. Гончаренко, М. Б. Євтуха, І. Я. Зязюна, Н. В. Кузьміної, В. І. Лозової, Н. Г. Ничкало, О. М. Пехоти, С. О. Сисоєвої, В. О. Сластьоніна, М. М. Солдатенко, Л. Ф. Спіріна, О. І. Щербакова та інших.

Проте, як зазначає І. Я. Зязюн, професійна підготовка вчителя з метою подолання стандартизації майбутньої професійної діяльності потребує модернізації в контексті пошуку нових методів та технологій її реалізації [1: 52]. Процес загальнопедагогічної підготовки майбутніх фахівців потребує пошуків новітніх підходів та принципів навчання для забезпечення потреби в інноваційній та науковій педагогічній діяльності майбутнього вчителя.

Метою даної статті є розкриття методичних засад організації проектної діяльності в процесі загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя, що потребує розв'язання наступних **завдань**: уточнення категорій "метод проектів" та "проектна технологія"; обґрунтування методичної доцільності використання методу проектів та проектної технології в загальнопедагогічній підготовці майбутнього вчителя.

На відміну від проектного навчання, яке реалізується на засадах проектного підходу, доцільність залучення методу проектів та проектної технології полягає у їх використанні з метою реалізації новітніх принципів та підходів до навчання: особистісно-орієнтованого, інтерактивного, евристичного, проблемного, сугестивного, різнорівневого, розвивального навчання, ігрових технологій навчання, технології колективної взаємодії, технології розвитку критичного мислення тощо (класифікація за В. М. Андрєєвою, В. В. Григораш) [2: 238].

Проаналізуємо існуючі визначення методу проектів та проектної технології з метою виділення категорійних ознак методу та технології навчання та остаточного визначення категорій "метод проектів" та "проектна технологія".

– Метод проектів – це спосіб організації пізнавально-трудової діяльності учнів, що передбачає визначення потреб людини, проектування продукту праці відповідно до цих потреб, виготовлення виробу чи надання послуги, оцінку якості, визначення реального попиту на ринку товарів (І. А. Сасова) [3: 38].

– Метод проектів – це форма організації занять, що передбачає комплексний характер діяльності всіх учасників з метою отримання освітнього продукту за певний проміжок часу (О. В. Хуторський) [4: 338].

– Метод проектів – спеціально організований учителем комплекс дій для самостійного виконання учнями, де вони можуть проявляти ініціативу в прийнятті рішень та бути відповідальними за свій вибір, результат праці та створення продукту (Т. А. Мацкевич, Л. Г. Лукоянова) [5: 1].

– Метод проектів – спосіб організації пізнавально-трудової діяльності учнів з метою вирішення проблем, пов'язаних з проектуванням, створенням і виготовленням реального об'єкта (продукту праці) (С. М. Ящук) [6: 10].

– Метод проектів – особистісно-орієнтований метод навчання, заснований на самостійній діяльності учнів щодо розробки проблеми й оформлення її практичного результату (С. А. Пілюгіна) [7: 196].

– Метод проектів – система навчання, гнучка модель організації навчального процесу, орієнтована на творчу самореалізацію особистості, завдяки розвитку її інтелектуальних і фізичних можливостей, вольових якостей і творчих здібностей у процесі створення під контролем вчителя нових товарів і послуг, які мають суб'єктивну або ж об'єктивну новизну, а також практичну значущість (Р. А. Галустов, Н. І. Зубов) [8: 6].

- Метод проектів – система навчання, за якої учні здобувають знання в процесі планування й виконання завдань, які поступово ускладнюються (О. М. Коберник) [9: 12].
- Метод проектів – система навчання, за якої учні набувають знань у процесі планування та виконання практичних завдань – проектів, - що постійно ускладнюються [10: 805].
- Метод проектів – організований учителем підхід навчання у співробітництві (collaborative approach), за умов якого учні набувають та використовують набуті знання та вміння для вирішення реалістичних проблем у процесі ґрунтовного дослідження (Robert T. Howell) [11: 13].
- Проектна технологія – цілісна система дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), що адаптує навчально-виховний процес до вимог навчального проектування (В. О. Логвин) [12: 31].
- Метод проектів – педагогічна технологія, орієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування до набуття нових (інколи і шляхом самоосвіти) (І. Д. Чечель) [13: 3].
- Метод проектів – педагогічна технологія, що передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дають змогу розв'язати ту чи іншу проблему в результаті самостійних дій учнів з обов'язковою презентацією цих результатів (К. М. Мелашенко) [14: 13].

Аналіз визначень методу проектів та проектної технології свідчить про відсутність чіткої парадигми їх використання серед науковців, ілюстрацією чого є використання відносно нового поняття "проектна технологія" поряд з вже традиційним терміном "метод проектів", де останній розуміється контекстно як метод (Г. Г. Ващенко, М. Л. Пелагейченко, С. А. Пилюгіна, Є. С. Полат, І. А. Сасова, Дж. Рамен – метод позакласної роботи), технологія навчання (О. М. Коберник, К. М. Мелашенко, В. К. Сидоренко, О. В. Хуторський, І. Д. Чечель), або навіть вид навчання (Robert T. Howell, Р. А. Галустов, Н. І. Зубов.) (Рис. 1).

Рис. 1. Дидактичні засади організації проектної діяльності.

У нашому дослідженні ми керуємось загальнодидактичним рівнем розуміння педагогічної технології за Г. К. Селевко, де педагогічна технологія – це система цілей, змісту, засобів та методів навчання і алгоритму діяльності суб'єктів та об'єктів педагогічного процесу [15: 14]. Категорійними ознаками педагогічної технології за Г. К. Селевко є:

- структура, яка включає наступні компоненти: концептуальна основа, зміст (цілі навчання та зміст навчального матеріалу), процесуальний аспект (організація навчального процесу, методи та форми навчальної діяльності учнів та вчителя, діяльність вчителя з керівництва навчальним процесом, діагностика);
- критерії технологічності (концептуальність, системність, керованість, повторюваність);
- відношення між технологією та змістом освіти;
- відношення між технологією та майстерністю вчителя, яке розуміється як варіативність технології, можливість її адаптації до стилю викладання окремого вчителя тощо;
- джерела технології, тобто елементи педагогічного досвіду науки та практики, синтез яких являє собою технологія [15: 16].

Категорійний аналіз поняття "проектна технологія" в сучасній педагогічній літературі (табл. 1) дає змогу зробити наступні висновки:

- *Проектна технологія – це система цілей, змісту та методів організації навчання в проектній діяльності, яка за Н. І. Поліхун полягає у вмотивованому досягненні свідомо поставленої мети, має певну структуру, комплексний характер, забезпечує активний процес взаємодії учня з навчальним матеріалом та є засобом розвитку особистості як суб'єкту навчання* [16: 10].
- Концептуальною основою проектної технології є неопрагматизм, який у перспективі педагогіки визначає необхідність практичної скерованості процесу навчання з метою успішної соціалізації особистості. Серед особливостей змісту навчання виділяють набуття та застосування нових знань у процесі вирішення актуальних проблем як альтернативу інтеграції знань.

- Провідним методом проектної технології є *метод проектів* – спосіб досягнення дидактичної мети шляхом детальної розробки проблеми, яка повинна завершитись практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином (за Є. С. Полат) [17: 3]; інші методи та прийоми навчання використовуються в контексті методу проектів.
- Навчальний проект є структурною одиницею проектної технології, яка поєднує форму та зміст навчання. Співвідношення між методом проектів та проектом є співвідношенням між методом навчання та навчальним завданням.
- Організація навчального процесу в рамках проектної технології регламентується алгоритмом виконання навчального проекту та сутністю проектних завдань.
- Метод проектів є обов'язковим структурним компонентом проектної технології. Однак використання методу проектів та його залучення в різних формах навчання (класно-урочній, позакласній) практикується вчителями в рамках інших технологій (переважно традиційної).
- Проектна технологія базується на філософії неопрагматизму та забезпечує реалізацію новітніх принципів та підходів гуманістичної педагогіки.
- У рамках проектної технології цілі навчання та зміст навчального матеріалу є запланованими вчителем, але гнучкими та залежними від ходу проектної діяльності учнів, їх ініціативи та навчальних інтересів. Навчання в контексті проектної технології включає як освітні, так і розвивальні та виховні завдання (розвиток критичного мислення, ключових компетенцій, лідерських навиків, навиків роботи в групі, формування наукового світогляду тощо), на відміну від традиційних технологій, де метою є засвоєння навчального матеріалу, тобто домінуючим є розв'язання освітніх завдань.
- Роль учителя в рамках проектної технології полягає у керівництві проектною діяльністю, на відміну від традиційної передачі знань; контроль результатів проектної діяльності запланований в структурі проектного завдання і може здійснюватись як вчителем, так і учнями або експертами.

Таблиця 1.

Аналіз проектної технології на загальнодидактичному рівні

Категорійна ознака педагогічної технології за Г. К. Селевко		Показчик категорійної ознаки
Структура педагогічної технології	Концептуальна основа	
	Зміст	Цілі навчання
		Зміст навчального матеріалу
		Процесуальний
Організація навчального		

	компонент	процесу	<ul style="list-style-type: none"> • сприяє взаємодії між учнями (Д. Жак) [18]; • проект має строки реалізації, етапи проведення (О. В. Хуторський) [4: 339] • моделює роботу в науковій лабораторії, організації тощо [4: 339]
		Методи та форми навчальної діяльності вчителя та учнів	<ul style="list-style-type: none"> • передбачає самостійні дослідження учнів (Д. Жак) [18]; • використовує безліч дидактичних підходів (В. В. Гузєєв) [18]; • організації проектної діяльності сприяють методи активізації творчого мислення (метод "мозкової атаки", морфологічний аналіз тощо); вербальні методи (розповідь, бесіда, лекція, дискусія); наочно-практичні методи (демонстрація, ілюстрація, метод вправ, лабораторний метод тощо) (М. Л. Пелагейченко) [19: 66]
		Діяльність вчителя з керівництва навчальним процесом	<ul style="list-style-type: none"> • учитель координує проектну діяльність, заохочує учнів та забезпечує зворотній зв'язок для успішної роботи над проектом (В. В. Гузєєв) [18]; • роль учителя як носія готових знань реформується в роль організатора самостійної дослідницької, пошукової, творчої діяльності учнів (Є. С. Полат) [17: 4]
		Діагностика навчального процесу	
Критерії технологічності	Концептуальність		
	Системність		<ul style="list-style-type: none"> • останній етап роботи над проектом (аналіз успіхів та помилок) є етапом переходу до нового проекту (В. В. Гузєєв) [18];
	Керованість		<ul style="list-style-type: none"> • проектна діяльність спланована заздалегідь, але допускає гнучкість та внесення змін в ході виконання (О. В. Хуторський) [4: 340]; • розробка критеріїв оцінки усього проекту та діяльності окремих учасників (О. В. Хуторський) [4: 340];
	Повторюваність		
Відношення між технологією та змістом освіти			<ul style="list-style-type: none"> • дає можливість навчатись у відповідності з індивідуальними особливостями студента (Д. Жак) [18]; • особистісно орієнтована (В. В. Гузєєв) [18]; • орієнтоване на розвиток компетенцій учнів (Дж. Равен) [18]; • інтегрований компонент системи освіти (Є. С. Полат) [17: 3]
Джерела технології			<ul style="list-style-type: none"> • Прагматизм Дж. Дьюї • Метод проектів в Росії та СРСР до 1931 р.

Висновки: реалізація проектної діяльності в процесі загальнопедагогічної підготовки вчителя має два виміри: організаційний та змістовий.

Організаційний аспект: загально педагогічна підготовка вчителя відбувається в умовах традиційної лекційно-семінарської системи навчання. За цих умов використання проектної технології або методу проектів сприяє гуманізації існуючої моделі навчання. Метод проектів та проектна технологія можуть бути залучені до різних форм навчання (класної, позакласної, лекційної тощо). Проте, на відміну від методу проектів, проектна технологія передбачає системність, тобто алгоритмізоване використання методу проектів як провідного методу навчання дисциплін загальнопедагогічного циклу.

Змістовий аспект: метод проектів та проектна технологія передбачають мотивоване вирішення певних проблемних завдань. Отже традиційно теоретичне засвоєння змісту навчального матеріалу загальнопедагогічних дисциплін потребує перегляду з метою виділення циклу проблем і, відповідно, розробки проектних завдань, система яких забезпечить інтегроване засвоєння теоретичного матеріалу в процесі проектної діяльності студентів за умов використання проектної технології. Метод проектів є доцільним в процесі традиційної лекційно-семінарської системи для забезпечення практичного засвоєння певного навчального матеріалу.

Перспективними для подальшого дослідження методичних аспектів застосування методу проектів та проектної технології в контексті загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя є наступні завдання:

- аналіз державних стандартів професійної освіти з метою визначення освітніх, розвивальних та виховних завдань підготовки майбутнього вчителя;
- аналіз змісту загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя з метою розробки циклу проблемних завдань, вирішення яких надасть змогу студентам засвоїти теоретичний зміст курсу загальнопедагогічної підготовки в процесі проектної діяльності;
- визначення дидактичних засад використання методу проектів та проектної технології за умов традиційної лекційно-семінарської системи організації навчального процесу у ВНЗ;
- розробка моделі загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя на базі проектної технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Языон І. Я. Психодіагностика педагогічної майстерності вчителя // Вісник Житомирського педагогічного університету ім. І. Франка. – 2003. – № 12. – С. 52-55.
2. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / Упорядники: Андреева В. М., Григораш В. В. – Харків: Вид. група "Основа", 2006. – 352 с.
3. Сасова І. А. Учебно-методическое обеспечение использования метода проектов в образовательной области "Технология" // Метод проектов в технологическом образовании школьников: Материалы Международного семинара. – СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2001. – С. 36-45.
4. Хуторской А. В. Современная дидактика: Учебник для вузов. – СПб: Питер, 2001. – 544 с.: ил. – (Серия "Учебник нового века"). [Метод проектов. – С. 337-341]
5. Мацкевич Т. А., Лукоянова Л. Г. Педагогические технологии в развитии детей // Негосударственное образовательное учреждение школа "Творчество": опыт становления и тенденции развития / Сост. Т. А. Мацкевич, А. П. Шевченко. – Самара, 2001. – С. 61-69.
6. Яшук С. М. Розвиток творчого потенціалу учнів у процесі проектно-технологічної діяльності // Рідна школа. – 2004. – № 4. – С. 9-11.
7. Пилюгина С. А. Метод проектной деятельности в Интернете и его развивающие возможности // Школьные технологии – 2002. – № 2. – С. 196-199.
8. Галустов Р. А., Зубов Н. И. Творческие проекты студентов ТЭФ. Под ред. Р. А. Галустова. – Брянск: Издательство БГПУ, НМЦ "Технология", 1999. – 152 с.
9. Коберник О. М. Проектування на уроках трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2001. – № 4. – С. 12-14.
10. Педагогическая энциклопедия. Гл. Ред.: И. А. Каиров (глав. ред.), Ф. Н. Петров (глав. ред.) [и др.], Т. 2, М.: "Советская Энциклопедия", 1968.
11. Robert T. Howell. The Importance of the Project Method in Technology Education. Journal of Industrial Teacher Education. Volume 40, Number 3, 2003.
12. Сучасні шкільні технології. Ч. 2 / Упоряд. І. Рожнятовська, В. Зоц. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с. – (Б-ка "Шк. світу")
13. Чечель І. Д. Метод проектів: суб'єктивна і об'єктивна оцінка результатів // Директор школи. – 1998. – № 4. – С. 3-10.
14. Мелашенко К. М. Технологія проектного навчання. – Завуч, № 13 (271). – Травень, 2006. – С. 12-14.
15. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
16. Полісун Н. І. Розвиток творчої діяльності старшокласників у процесі навчання фізики з використанням проектної технології: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2007. – 25 с.

17. Полат Е. С. Метод проектов на уроках иностранного языка // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 3. – С.3-9.
18. <http://charko.narod.ru/index15.html>.
19. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до організації проектної діяльності учнів основної школи: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Пелагейченко М. Л.; Бердянський державний педагогічний університет. – Бердянськ, 2006. – 25 с.

Матеріал надійшов до редакції 12.09. 2008 р.

***Жилыева Ю. Н. Метод проектов и проектная технология в контексте
общедагогической подготовки учителя.***

В статье дается обоснование эффективности организации проектной деятельности в системе общедагогической подготовки будущих учителей; устанавливается соотношение между проектной технологией и методом проектов; анализируются основные параметры проектной технологии на общедагогическом уровне; рассматриваются содержательный и организационный аспекты использования проектной технологии в процессе общедагогической подготовки будущих учителей.

***Zhylyayeva Yu. N. Project Method and Project Technology in the Framework
of Professional Teacher Training.***

The article provides the analysis of the effectiveness of project work in the system of professional teacher training, defines the correlation between the project method and project technology, analyzes the principal parameters of the project technology, and defines the content and organizational aspects of the project technology application in the process of professional teacher training.